

09 FES-TE AMIC DEL BOSC

Quadern d'informació per al professorat

INDEX

0. PRESENTACIÓ.....	2
1. OBJECTIUS CONCEPTUALS.....	2
2. OBJECTIUS PROCEDIMENTALS I ACTITUDINALS.....	2
3. CONTINGUTS DE D'ITINERARI.....	3
4. EL PAPER DEL MESTRE.....	3
5. ASPECTES PRÀCTICS PER REALITZAR D'ITINERARI.....	4
6. COM PREPARAR D'ITINERARI.....	4
7. SUGGERIMENTS METODOLÒGICS PER AL PROFESSOR.....	4
8. ESTRUCTURACIÓ DE L'ACTIVITAT.....	5
9. PROPOSTES DE TREBALL.....	5
10. BIBLIOGRAFIA.....	6
11. SELECCIÓ DE TEXTOS.....	7

Col·lecció "Palma Ciutat Educativa" **núm. 9**

Departament de Dinàmica Educativa. Serveis Educatius.

Ajuntament de Palma. Balears.

Autors: Elisenda Boix i Antònia Llabrés (Societat Balear
d'Educació Ambiental - SBEA)

Direcció de la col·lecció: Departament de Dinàmica
Educativa. Serveis Educatius.

Agraïments: Elisabet Abeyà

© Ajuntament de Palma.

És un dossier tècnic adreçat als mestres

Es permet la reproducció total o parcial d'aquest llibre per qualsevol mitjà electrònic, mecànic, de fotocòpia, informàtic, d'enregistrament o d'altres mètodes, sempre que se'n citi la procedència i es comuniqui als propietaris del copyright.

0. FES-TE AMIC DEL BOSC

Des de sempre l'home ha necessitat la natura per poder viure. Però la tendència actual a viure en ciutats ens ha fet oblidar sovint la dependència que tenim del bosc, de les plantes, dels animals.

Les plantes beneficien l'home: purifiquen l'aire, conserven els sòls, li donen aliments, alegren la vista, li proporcionen descans o esbarjo. Però no solament això: hi ha una interrelació home-medi natural. Nosaltres podem beneficiar les plantes: repoblar boscos, tenir-ne cura, netejar-los, però també podem perjudicar el medi: esplanar terrenys, canviar la vegetació, degradar-lo o cremar-lo. El mateix podem dir amb els animals.

Ja és ben hora que redescobrim la natura i posem clara la interrelació medi natural-home. I la primera passa pot ésser tenir cura, respectar el medi (animals, boscos, jardins) i evitar accions que el deteriorin (contaminar l'aigua, embrutar l'aire, llençar fems a llocs no adequats, mantenir les condicions naturals del paisatge i posar remei a les ja degradades).

L'itinerari "Fes-te amic del bosc" proposa aquesta difícil tasca començant pels més menuts. Així com aprenem des de petits unes pautes de comportament per anar per la ciutat, talment les hem d'aprendre per anar pel medi natural.

L'objectiu d'aquest itinerari és afavorir el coneixement del medi per tal que l'al.lot prengui les actituds responsables cara a la seva protecció i conservació.

1. OBJECTIUS CONCEPTUALS

- 1.- Conèixer els beneficis ecològics, productius i recreatius del medi natural.
- 2.- Diferenciar els elements principals del bosc i els de ciutat.
- 3.- Descobrir a través dels sentits les característiques dels elements del medi natural.
- 4.- Reconèixer els beneficis que el bosc reporta a l'home.

2. OBJECTIUS PROCEDIMENTALS I ACTITUDINALS

- 1.- Posar en pràctica les actituds bàsiques per anar pel bosc de cara a la seva protecció i conservació.
- 2.- Prendre consciència de la responsabilitat individual i col·lectiva respecte de la conservació de l'entorn.
- 3.- Participar activament en la resolució de qüestions relacionades amb el medi ambient (escolar, familiar, urbà, etc.).
- 4.- Saber comprendre la "utilitat" dels diferents éssers vius i no descarregar sobre ells els instints destructius.

3. CONTINGUTS DE D'ITINERARI

- 1.- Elements de la ciutat i elements del bosc. Classificació i diferenciació.
- 2.- Funcions ecològiques del bosc:
 - . Retenció de l'aigua i del sòl.
 - . Purificació de l'aire
 - . Habitat per a animals i plantes
 - . Productor d'aliments
- 3.- Hàbits de comportament a la natura:
 - . Evitar renous
 - . Respecte als esser vius
 - . Retornar les deixalles a casa
 - . Anar pels camins marcats
 - . No fer foc
- 4.- Estimar i conservar el bosc com a imprescindible per una bona qualitat de vida.

4. EL PAPER DEL MESTRE

El mestre és molt important per al bon aprofitament de d'itinerari. És el que millor pot adequar el desenvolupament de l'experiència a les característiques concretes dels seus alumnes, ja que coneix el seu procés d'aprenentatge.

Abans:

Preparar abans la sortida a la classe motivarà als nins respecte a l'activitat que duran a terme.

- És molt important explicar en què consistirà, quines activitats es faran, quins continguts es desenvoluparan.
- És imprescindible treballar l'apartat "abans" del quadern de l'alumne.
- És necessari organitzar els grups de nins, distribuir funcions i responsabilitats.
- Es convenient concretar algunes activitats per realitzar posteriorment a classe.
- Recomanem integrar d'itinerari dins un projecte de treball més ampli.

Tot això influirà molt positivament en el desenvolupament de l'activitat.

Durant:

El mestre ha de col·laborar amb el monitor perquè l'experiència sigui el més profitosa possible. És fonamental el seu suport com a coneixedor dels nins, i és el responsable de mantenir l'ordre i la disciplina general.

Després:

A la classe són moltes les activitats que es poden desenvolupar a partir de l'experiència. Es pot començar amb treballs de síntesi, posada en comú, conclusions, etc., i realitzar altres activitats complementàries.

5. ASPECTES PRÀCTICS PER REALITZAR D'ITINERARI

- 1- Els alumnes han de portar durant l'activitat el material didàctic.
- 2- Els mestres han de recollir el material per a la preparació prèvia de la sortida almenys quinze dies abans de la data fixada per a la visita. Es aconsellable telefonar abans de passar. Recordeu que la preparació a classe és imprescindible.
- 3- El professor que assisteix a la visita ha de ser el mateix que prepari l'activitat a l'escola.
- 4- El nombre màxim de nins que poden assistir a la visita és de 60. Es faran dos grups, cada un d'ells guiat per un monitor.
- 5- Han de dur berenar, aigua, bon calçat i alguna cosa per protegir-se de la pluja en el cas que el temps així ho aconselli. També llapis, goma i llapisos de colors.
- 6- Durant la visita, el professor es fa responsable del seu grup-classe.

6. COM PREPARAR D'ITINERARI

La preparació de d'itinerari dins la classe és molt important per al l'aprofitament de l'activitat. Es tracta d'informar els alumnes sobre les característiques de l'experiència, motivar-los a la participació i treballar la part del quadern previst per a aquest fi.

Per això, el professor haurà de conèixer els objectius, els continguts i les activitats de d'itinerari amb la finalitat que pugui desenvolupar millor la programació.

També es poden organitzar alguns grups d'investigació a partir dels quals canalitzar un treball paral·lel a d'itinerari, amb la intenció de servir de suport a altres activitats de classe.

El professor també pot fer algunes activitats per a conèixer les concepcions dels nins sobre determinats aspectes que es veuen a d'itinerari. Es poden fer dibuixos, textos lliures, murals o col·loquis sobre la idea que tenen els nins de la seva ciutat i de la natura.

7. SUGGERIMENTS METODOLOGICS PER AL PROFESSOR

- 1.- Programar d'itinerari no com una experiència aïllada, sinó com una activitat més del curs que té com a referència el currículum escolar.
- 2.- Motivar els alumnes respecte de l'activitat que realitzaran, per potenciar la seva participació i interès.
- 3.- Fer participar els alumnes en la presa de decisions, informant-los dels objectius, els continguts i les activitats de l'experiència, preparant el material necessari, discutint i reflexionant conjuntament.
- 4.- Tenir en compte que d'itinerari es pot tornar a realitzar posteriorment sense el monitor, i això permetrà ampliar i aprofundir en altres aspectes.
- 5.- Conèixer i comprendre els coneixements previs dels alumnes i utilitzar-los com a punt de partida per a l'enfocament del treball.

8. ESTRUCTURACIO DE L'ACTIVITAT

La realització d'aquest itinerari té tres parts: el treball a classe del quadern didàctic, d'itinerari al bosc de Bellver i el treball posterior a l'escola de reforçament de l'activitat.

Abans de la visita

En aquest apartat es pretén familiaritzar el nin amb els elements del bosc amb què es trobarà a d'itinerari. Es important treballar, a través del dibuix i amb els més grans també amb la la lectura del text, el vocabulari de bosc, comprendre'n els beneficis i posar molt clares les actituds de respecte que hem de prendre quan hi anem.

Durant la visita

El treball didàctic en aquest apartat es centra en la descoberta a través dels sentits del medi natural. Es important treballar aquí els hàbits, les actituds a prendre per aconseguir el major respecte al medi natural.

Temporalització

- 9,30 h. Arribada a l'aparcament de cotxes del castell de Bellver.
- 9,35 h. A l'aula d'estudis Urbans, presentació de l'activitat i del treball a realitzar.
- 10,15 h. Inici de d'itinerari pel bosc de Bellver.
- 10,30 h. Berenar.
- 10,45 h. Jocs i descoberta del bosc.
- 12,15 h. Conclusions.
- 12,30 h. Acomiat.

Després de la visita

En aquest apartat es treballarà a classe un seguit de propostes que enforteixin la tasca realitzada fins ara.

9. PROPOSTES DE TREBALL

Aquest itinerari no és una proposta puntual d'un dia d'excursió al bosc de Bellver. Es troba englobada en un procés més complet d'aprenentatge. Comença un dia amb d'itinerari i es posa en pràctica sempre que se surt al medi natural. Comença per l'aprenentatge de diferents actituds cara al bosc apreses en l'àmbit escolar, però pretén, a la llarga, convertir-se en una actitud cívica i responsable del futur ciutadà.

Les propostes de treball poden ser molt diverses:

- A través d'un diàleg entre els alumnes elaborar una frase que faci referència a cada nin o grup de nins de d'itinerari, després ordenar-les seguint l'ordre del dia.
- Fer un joc de simulació d'allò que més els ha agradat.
- Ordenar imatges/fotos, imatges/paraules relatives a la sortida.
- Realitzar moltes sortides similars i posar en pràctica les actituds de respecte cara al medi.
- Introduir a classe "el racó de la natura", penjar-hi els dibuixos rellevants del quadernet, fotos de l'excursió, fulles, pedres, pinyes, etc.
- Utilitzar matèries naturals com a recurs per a l'aprenentatge.

10. BIBLIOGRAFIA

Literatura Infantil

Al cor del bosc (6 anys) (Col.lecció de diferents històries dels habitants del bosc, que veuen alterada la seva existència per la intervenció de l'home) Ed. Timun Mas.

El dragón color frambuesa (6-8 anys) Col. El barco de vapor. 1990.

Atención, pueden desaparecer! (7-8 anys) Ed. Plaza Joven. 1990.

Los secretos de la naturaleza (6-8 anys) Ed. Altea. Madrid, 1983.

En Teo descobreix la natura (3-5 anys) Ed. Timun Mas. 1990.

Volia volar (5 anys) Ed. Joventut. Barcelona, 1990.

Bibliografia de suport per al mestre

ADAMS: La natura a les quatre estacions. Ed. Teide. Barna, 1981.

ADENA, WWF: Como proteger la naturaleza desde nuestra casa. Agencia de Medio Ambiente de la Comunidad de Madrid. 1984.

BRITISH MUSEUM: La natura en acció. Introducció a l'ecologia. Ed. Ketres. Barna, 1982.

KAISER, R.: Tu colega el bosque. Ed. Milan. Barcelona, 1990.

PUJOL i FORN: La vida en el bosque. Ed. Teide. 1981.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni: Teatre de la natura. Ed. Lumen. Barcelona, 1983.

El pájaro y su nido. El árbol. De la oruga a la mariposa. Ed. Altea. Madrid, 1990. Col. Biblioteca Visual Altea.

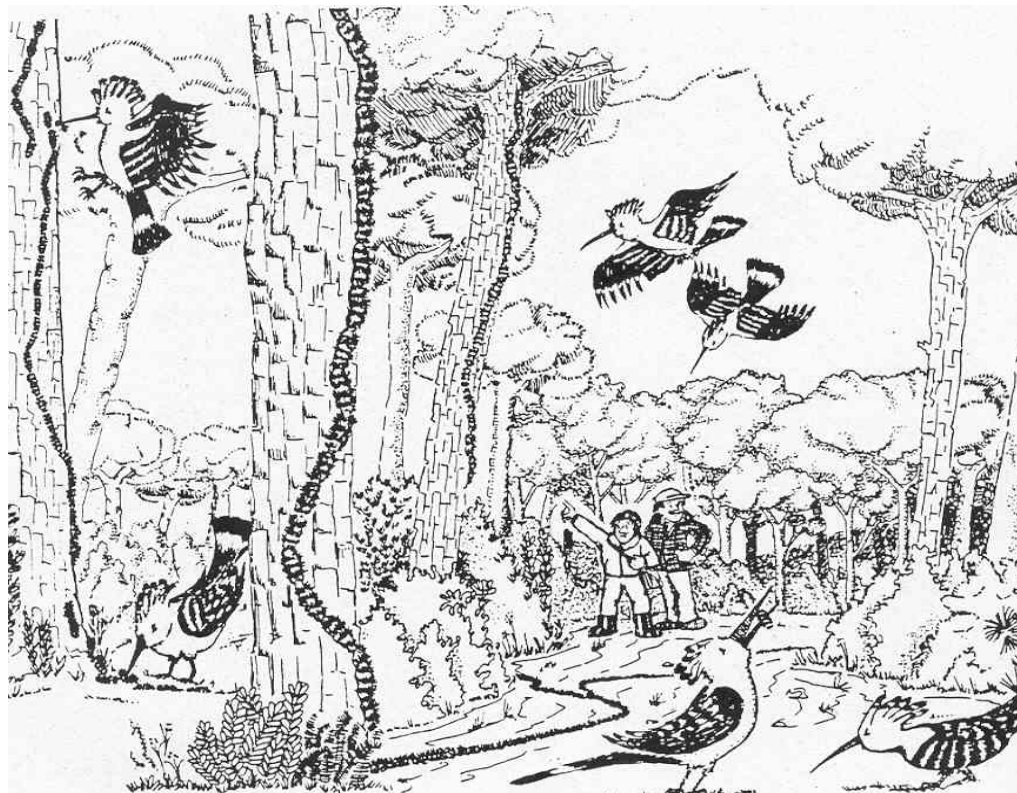
11. SELECCIO DE TEXTOS

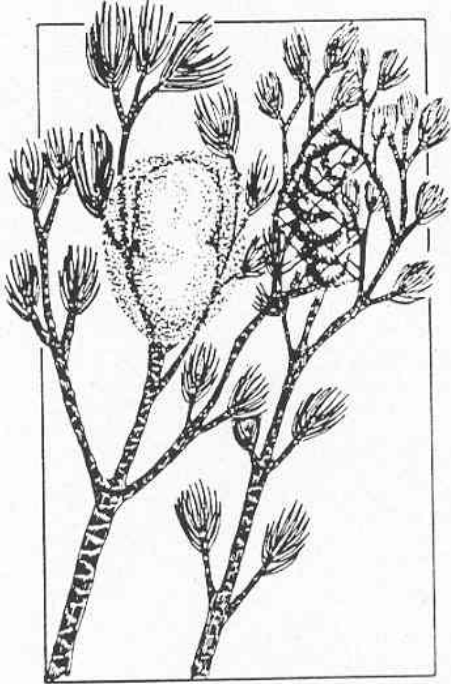
Text 1: L'arbre al bosc, al camp, a la ciutat Rosa Costa-Pau i Garriga. Generalitat de Catalunya. Departament d'ensenyament, 1989.

Vet aquí que una vegada van aparèixer unes puputs en un gran bosc de pins que patia una plaga d'erugues peludes.

Les puputs i altres ocells es mengen les erugues molt ràpidament, i fins i tot, en poques hores poden fer que aquests animalons desapareguin del bosc.

Al cap de pocs dies no hi quedava pràcticament cap eruga, en aquella pineda, i els boscaters van pensar que les puputs se les havien menjat totes.

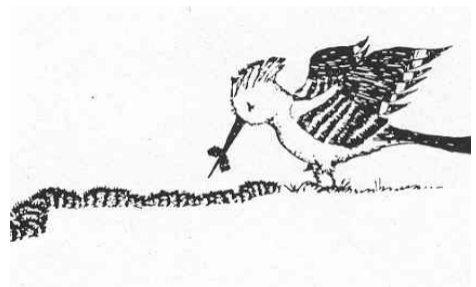
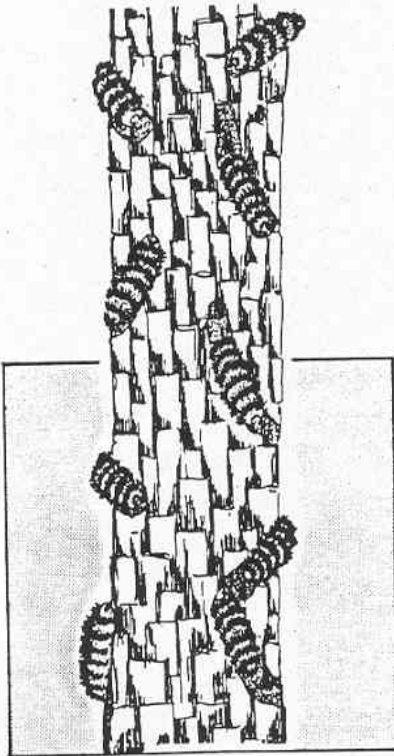

Les cuques peludes viuen dintre d'una bossa de seda que es posa, principalment, a les branques dels pins, els roures i les alzines.

Quan surten del niu per anar a menjar, les cuques fan una processó ordenada, al capdavant de la qual marxa una eruga conductora. Aquesta eruga deixa anar un fil de seda que és arreplegat per les de darrere, i es van desplaçant com una cremallera.

Les cuques peludes poden arribar a ser una veritable plaga per als boscos, ja que per alimentar-se roseguen i fan malbé la fusta dels arbres. La puput, però, se les menja com si res, i tant se li'n dóna els seus pèls negres i el suc picant que deixen anar.

La puput defensa la vida del bosc fent desaparèixer aquests enemics que, quan són colla, maten pins i alzines per forts i grossos que siguin.

Sortosa la pineda o l'alzinar que veu volar la puput cada matí i cada vespre!
Per anar bé, no hi hauria d'haver cap bosc sense puputs.

De color brut rosat, amb les ales i la cua ratllades i la cresta llarga i erèctil, la puput es pot reconèixer fàcilment entre tots el ocells que facin vida a dins o a la vora del bosc.

La puput és amiga del pagès i del pastor, i és per això que es pot trobar també al camps, pels corrals del bestiar, les vinyes i els rostolls.

Si reposem una estona llarga després de caminar i caminar per un bosc de pins, quan pertot arreu hi ha calma, podrem observar les puputs. N'hi ha que volen d'una banda a l'altra, d'altres que s'apropen a picotejar el sòl o el tronc d'un arbre on han detectat un eruga, una formiga o un altre insecte per menjar. De sobte, el crit d'un altre ocell trenca el silenci del bosc. És el picot verd, que s'atura per picar la soca de l'arbre.

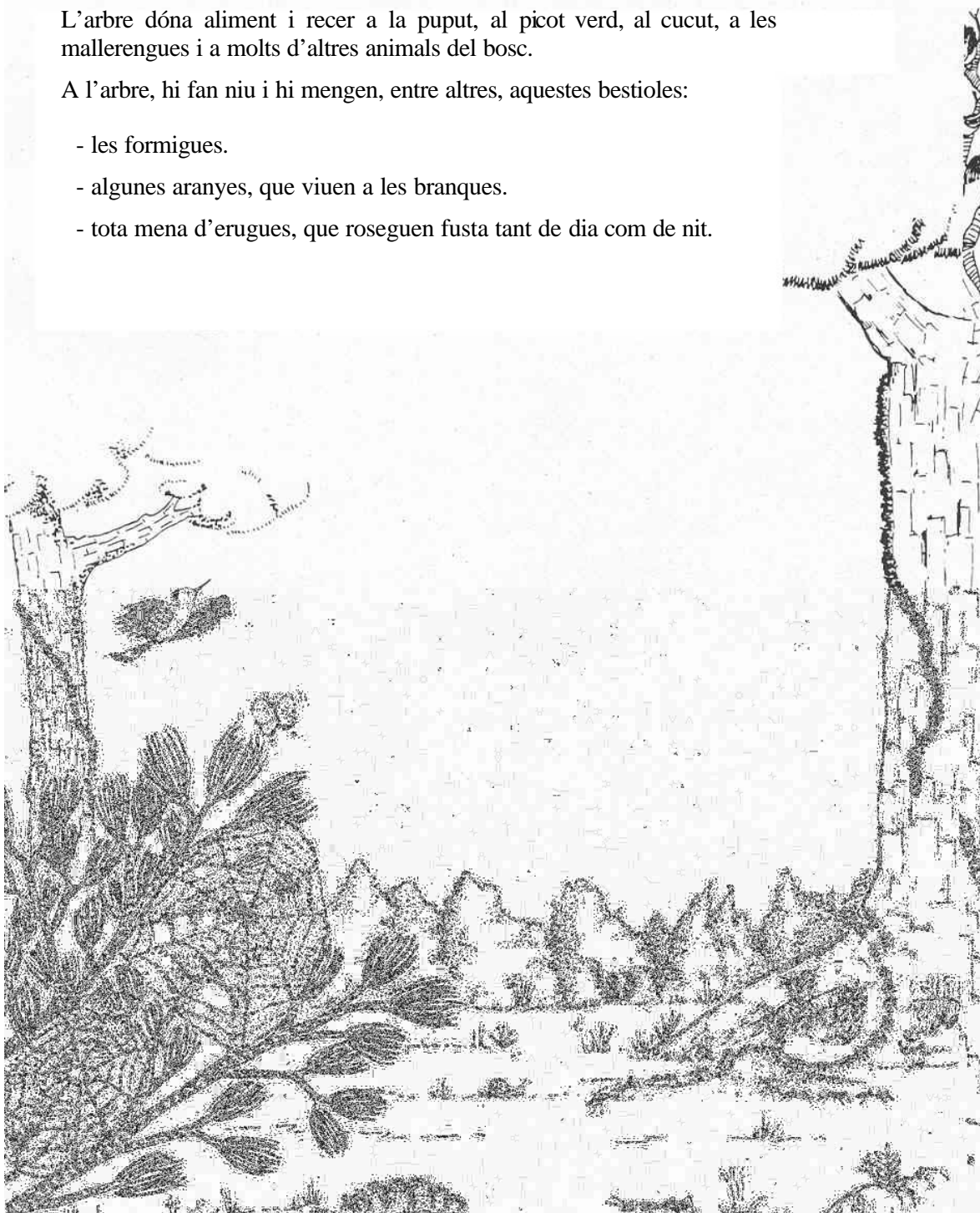
Seguidament, enmig d'aquesta calma, la flauta del cucut, que inicia una cançoneta. Les mallerengues, amb els seus crits, recorren en bandades tots els indrets del bosc i fan nius a l'extrem de les branques, de mil maneres diferents.

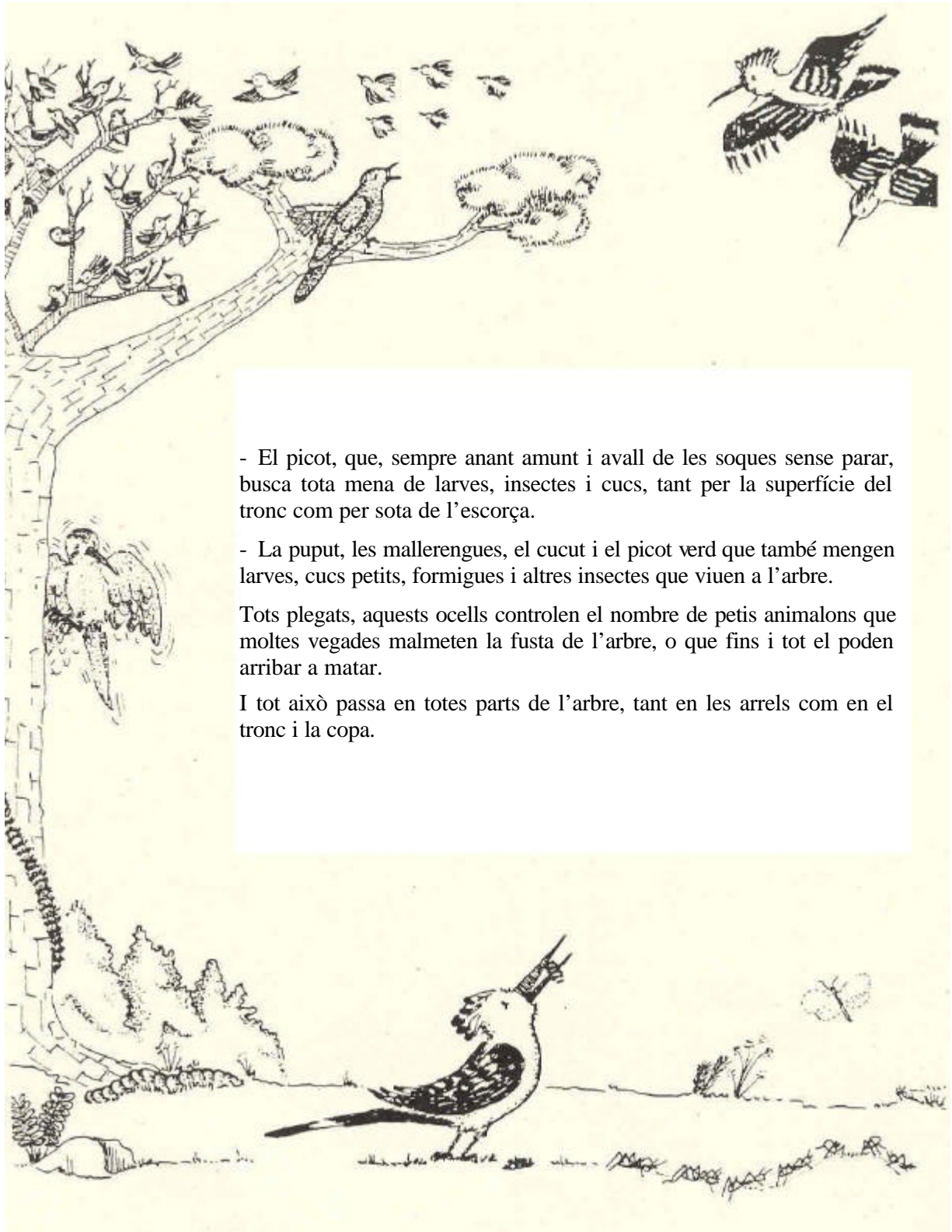
La puput, com espantada, emprèn novament el vol per anar a buscar el descans i el menjar en altres arbres del bosc.

L'arbre dóna aliment i recer a la puput, al picot verd, al cucut, a les mallerengues i a molts d'altres animals del bosc.

A l'arbre, hi fan niu i hi mengen, entre altres, aquestes bestioles:

- les formigues.
- algunes aranyes, que viuen a les branques.
- tota mena d'erugues, que roseguen fusta tant de dia com de nit.

- El picot, que, sempre anant amunt i avall de les soques sense parar, busca tota mena de larves, insectes i cucs, tant per la superfície del tronc com per sota de l'escorça.

- La puput, les mallerengues, el cucut i el picot verd que també mengen larves, cucs petits, formigues i altres insectes que viuen a l'arbre.

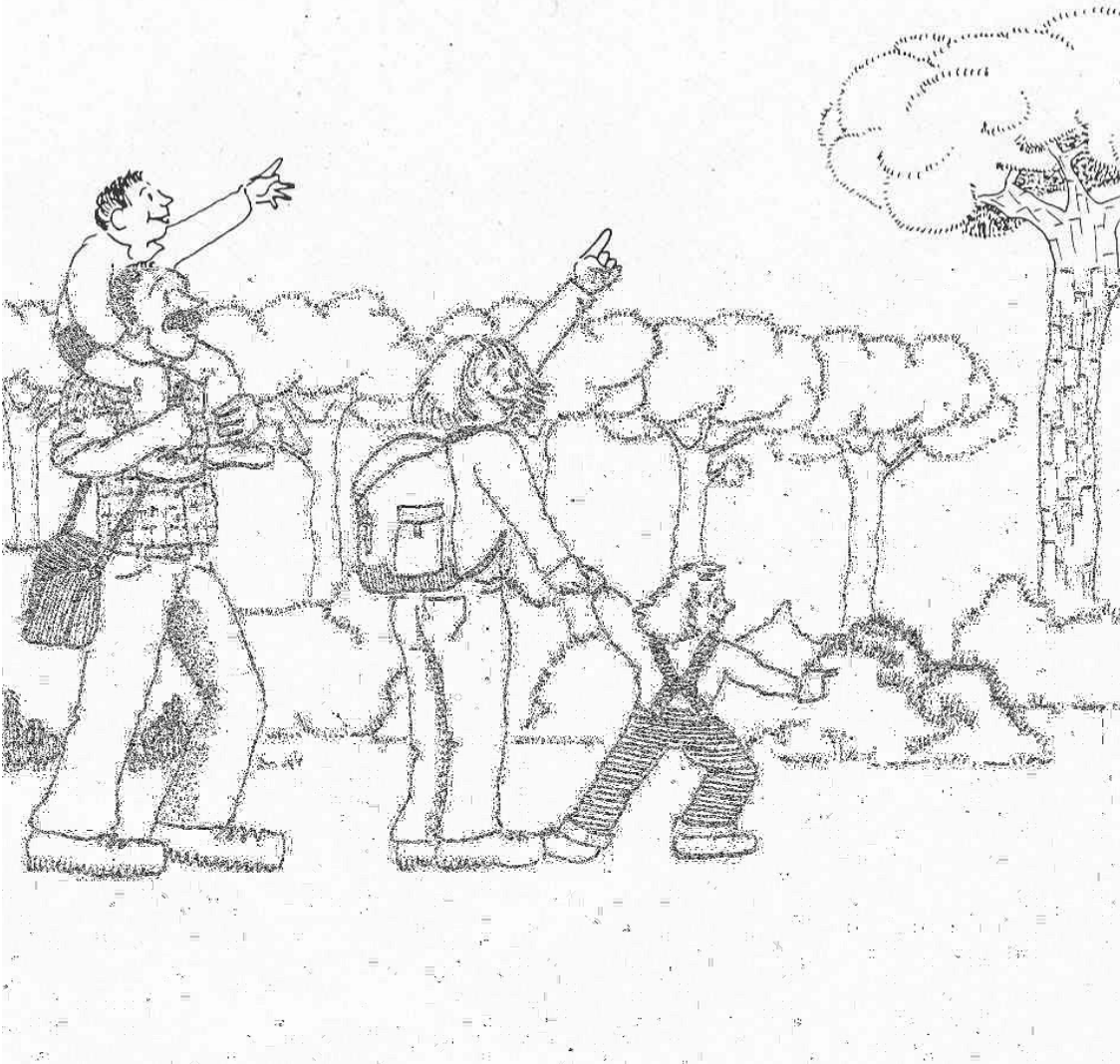
Tots plegats, aquests ocells controlen el nombre de petits animalons que moltes vegades malmeten la fusta de l'arbre, o que fins i tot el poden arribar a matar.

I tot això passa en totes parts de l'arbre, tant en les arrels com en el tronc i la copa.

Tota l'activitat que té lloc en un arbre del bosc no és gaire fàcil d'observar, perquè amb el més petit soroll, els animals, i sobretot els ocells, corren a amagar-se. De vegades, podem caminar llargues estones pel bosc sense veure o sentir cap ocell.

A més del bosc, els ocells estimen molt les plantes i els espais oberts, on el sol bat de ple i poden volar sense impediments. Si passegem per camps i horts, si hi ha arbres a prop, podem trobar puputs i picots, mallerengues i cucuts.

Text 2: Poesies

Es puput i és mussol
Tots dos fan tonada.
La puput canta amb el sol
i és mussol de vetllada.

Camina a onades l'eruga
i no es cansa d'esperar
que el temps poc a poc li duga,
les ales per volar.

Marieta

Marieta, vola, vola,
tu que portes camisola.
Marieta puja'm al dit xic
que et donaré un cofit.
Marieta puja'm al dit gros
que et donaré un plat d'arròs.
Marieta ensenya'm el camí del cel
que et donaré pa amb mel.

(Joan Amades)

Leñador no tales el pino,
que un hogar
hay dormido en su copa,
Señora abubilla,
señor gorrión,
hermana mía calandria,
sobrina del ruiseñor.

(R. Alberti)

L'escarabat

L'escarabat, malcarat,
com s'amaga, com s'amaga,
l'escarabat, malcarat,
com s'amaga al seu forat.

(F. Bofill, A. Puig, F. Serrat)

El Cargol

Tinc banyes que no fereixen,
menjo tant de verd com puc
i, com una joia viva,
porto un estoig al damunt.
Temo sabates distretes
i peus feixucs o ferrats
que sabrien esclafar-me
damunt la pols o herbam.
I quan sento criatures
que a la voreta o de lluny
canten un -cargol treu banya!-
mig em moro de poruc.

(Josep Carner)